

СТВОРЕННЯ КРАЄЗНАВЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ В МІСЦЕВИХ ПРИРОДНО-ІСТОРИЧНИХ РЕСУРСАХ

Т. Г. Назаренко, доктор педагогічних наук, професор,
geohim@ukr.net

*завідувачка відділом навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України м. Київ,*

Н. В. Шиліна, кандидат педагогічних наук, вчитель-методист
гімназія №283, м. Київ,

Л. С. Неділько, учениця 11кл.
гімназія №283, м. Київ

Краєзнавчо-екологічна стежка — унікальна форма не лише природоохоронної інформаційно-виховної роботи, але й поєднаних з нею рекреації, оздоровлення та відпочинку.

Актуальність організації мереж екологічних стежок на сьогодні полягає не тільки в їх потенційному економічному та природоохоронному зиску, а в тому, що вони є найбільш доступною масовою формою екологічної освіти. Така форма природоохоронної освіти є надзвичайно ефективною, насамперед, завдяки її неформальності — вона проходить не як обов'язковий захід, приурочений до конкретної дати, місця чи часу, а при безпосередньому спілкуванні з природним середовищем, емоційно насиченому сприйняттю людиною природи та її впливові на всі органи чуття, цілеспрямовано формується позитивна емоційна сфера передусім у тих людей, котрі до цього зовсім не цікавилися природою і не мали особливого потягу до спілкування з нею [4,6].

Розробка краєзнавчо-екологічної стежки не можлива без аналізу видів природно-історичних ресурсів. Якщо проаналізувати чинні навчальні посібники з туризму [3,7,5], то природні ресурси можна поділити на ресурси першого порядку та ресурси другого порядку. До ресурсів першого порядку належать клімат терапевтичні, водні, бальнеологічні і ландшафтні складові. Природні ресурси другого порядку включають орографічні, лісові та флоро-фауністичні

або біотичні складники. Деякі види природних ресурсів використовуються виключно споглядально, користувачі не впливають на їх екологічний стан.

Об'єктом нашого дослідження вибрана територія київської гімназії №283, тому види природних ресурсів представлені не в повному об'ємі. Серед ресурсів першого порядку безпосередньо можна використати ландшафтні складові (переважно антропогенні) – парк «Молодіжний», зелена зона гімназії. З ресурсів другого порядку переважаючим типом є біотичні складники (представники флори) – хвойні – туя, ялівець, ялини; широколисті – березові насадження, бузкові, насадження горобини, каштани, клени, вишні, сезонні трав'янисті рослини.

Історико-культурні рекреаційні ресурси — це ресурси, створені людиною, які мають суспільно-виховне значення, пізнавальний інтерес. Беручи до уваги класифікацію історико-культурних ресурсів [7], територіально наближеними об'єктами є вулиці, які оточують гімназію, а саме їхні назви: вулиця Оноре де Бальзака, вулиця Костянтина Данькевича. Проаналізувавши літературу була здійснена добірка інформації. Окрім цього ми об'єднали історичні відомості про природні та культурно-історичні ресурси стежки з сучасністю, з цією метою дослідили топоніміку житлового масиву Троєщина [1].

Краєзнавчо-екологічна стежка «Казкові мандри» буде пролягати в межах території київської гімназії №283 і матиме практичне спрямування. Для учнів гімназії природоохоронний, краєзнавчий напрям діяльності є одним з основних, в зв'язку з тим, що навчальний заклад має математично-екологічний профіль. В навчально-виховних програмах обов'язково заплановані відкриті виховні години екологічного та патріотичного спрямування, участь у районних і міських екологічних конкурсах тощо.

Досліджуючи історію гімназії і району в цілому, ми виділили цілу низку історичних назв, які використані у створенні стежки. Наприклад: Милославщина — з часів Київської Русі місцина відома як Милославщина — так звали одного з членів князівської родини. В XI-XII століттях тут

знаходилася заміська резиденція київських князів, а потім — оборонні укріплення, що захищали північно-східні підступи до Києва [1].

Загальна протяжність маршруту – 640 метрів. Маршрут має точки з фіксованими об'єктами. В залежності від навчальних потреб і сезону наповненість точок додатковими об'єктами можна змінювати. Це сезонні квіти, які кожного року насаджуються на подвір'ї гімназії: чорнобривці, петунії, космея тощо. Окрім цього є постійні посадки: троянд, лілеї тощо. До основних об'єктів можна додавати розповідь про ті квіти, які зустрічається. Маршрут розрахований на учнів 5-10 класів загальноосвітніх та профільних екологічних чи географічних класів. В п'ятих класах стежку можна використовувати к курсі природознавства для ознайомлення з середовищем існування, ростом і розвитком, життєвими формами рослин. Для зацікавленості в історії, географії та екології доцільно використовувати такий засіб навчання, як казки [2]. Наприклад легенда про бузок, горобину, вишню, тополю тощо.

Точка 1 «В гостях у Середземномор'я». Учні спускаються зі сходів гімназії і сідають на лавочки біля сходів. Тут діти знайомляться з каштаном — символом Києва. По периметру внутрішнього двору насажені туї. Дана рослина, як і каштан завезена в Україну, тому внутрішній двір є вдалим місцем для пояснення теми акліматизації рослин.

Точка 2 «Вулиця Костянтина Данькевича». За межами двору гімназії учні знайомляться з біографією видатного українського діяча Костянтина Данькевича, на честь якого була названа вулиця.

Точка 3 «Вперед у минуле». До наступної точки діти рухаються ліворуч, вздовж огорожі. Перед очима «Молодіжний» парк, проспект В.Маяковського. Тут учнів знайомлять з історичними місцевостями та назвами житлового масиву: Чурилівщина, Милославщина (з посиланням на вулицю Милославська), Вигурівщина (пояснюється назви сіл Троєщина та Вигурівщина), Градина (з посиланням на вулицю Градинська), Лісковщина (вулиця Лісківська).

Точка 4 «Лелене дерево». Далі повертаємо до гімназії і починаємо обходити її ліворуч, опинившись серед посадки беріз. Учні знайомляться з казками про березу, її обрядове значення .

Точка 5 «Горобинове намисто». Вздовж лівого крила гімназії насаджені клени та горобина. Учні знайомляться з одним з символів України горобиною Горобина стане чудовим прикладом для пояснення теми «фенологічні спостереження».

Точка 6 «Зелений дворик». Ділянка гімназійного подвір'я, яка названа «Зелений дворик», була розроблена випускницею нашої гімназії Марченко Вікторією, тому я вирішила використати її надбання в своїй роботі. Тут діти можуть ознайомитись з основами ландшафтного дизайну. Серед малих архітектурних форм діти можуть побачити і пригадати символ України – лелеку.

Точка 7 «Французька Україна». На цій станції, діти ознайомляться з видатним французьким письменником Оноре де Бальзаком, на честь якого названа вулиця нашого житлового масиву. Особливий акцент на біографічні дані – прихильність письменника до України та його одруження на Евеліні Ганської польською поміщицею українського походження.

Точка 8 «Бузкова галявина». Центром цієї точки є композиція з каміння, забарвлене в різні кольори. Навколо насаджений бузок. На нього і буде направлена найбільша увага учнів

Таким чином, маршрут поглиблює краєзнавчі знання учнів про Україну. Акцентується увага на тому, який вплив зробила Україна у розвитку світової літератури. Тому в цілому створення краєзнавчо-екологічної стежки «Казкові мандри» відповідає навчально-виховним завданням, які реалізуються в нашій гімназії: історичні компетенції, патріотизм, формування екологічної культури учнів, розвиток громадянського мислення й свідомості. Така форма навчання є надзвичайно ефективною, насамперед, завдяки її неформальності—вона проходить не як обов'язковий захід, приурочений до конкретної дати, місця чи

часу, а при безпосередньому спілкуванні з природним середовищем, емоційно впливає на всі органи чуття.

Список використаних джерел

1. Василенко Л., Вакулишин С. Деснянський район: із глибин століть до сьогодення. К.:2006, 230 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. К.: 2002, 662 с.
3. Дурович А. П., Кабушкин Н. И., Сергеева Т. М., Бирицкая Н.М. Организация туризма: Учебное пособие для вузов. Минск: Новое знание, 2003, 632 с.
4. Концепція розвитку екскурсійної діяльності в м. Києві. Розробник: Головне управління комунального господарства Київ – 2010р., заступник міського голови – секретар Київради О. Довгий. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів. [Електронний ресурс]. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2009 р. № 1088 . – Режим доступу до ресурсу: www.gdo.kiev.ua.
5. Методика створення екологічної стежки. - Івано-Франківськ.: 2011 – 26 с.
6. Прогноз ВТО, приведений в докладі "Туризм - панорама 2020" (Tourism: 2020 Vision) Доклады Всемирной туристической организации. «Барометр мирового туризма». UNWTO Tourism Barometer. Edition, 2007, 2009, 2010 (01). [Електронний ресурс]: <http://www.unwto.org>.
7. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. К.: Центр навчальної літератури, 2007. - 312 с.

ЗАЯВКА НА УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ

Прізвище Назаренко

Ім'я Тетяна

По-батькові Геннадіївна

Науковий ступінь доктор педагогічних наук

Вчене звання професор

Посада завідувач відділу навчання географії та економіки

Назва організації Інститут педагогіки НАПН України

Адреса для листування і телефон вул. Січових Стрільців, 52 Д, м. Київ 04053, (067) 285-31-72

Е-mail geohim@ukr.net

Тема доповіді (публікації) Створення краєзнавчо-екологічної стежки в місцевих природно-історичних ресурсах